

Manilla, een stad uit de duizend

Handleiding voor de leerkracht

Voorstelling van het thema p 3

Doelstellingen en eindtermen p 4

Manilla: een stad uit de duizend

Vorbereidende les p 5

Het spel klaarzetten p 6

De speluitleg p 7

Opdracht 1: Manilla toen en nu p 8

Opdracht 2: Op naar de Filippijnen p 9

Opdracht 3: From Brussels to Manilla p 10

Opdracht 4: Achter iedere deur die ik opendoe p 11

Opdracht 5: Smokey Mountain p 12

Opdracht 6: Snel, sneller, snelst p 13

Opdracht 7: Uit het leven gegrepen p 14

Opdracht 8; www.alfavzw.be/filippijnenkoffer (facultatief) p 15

Naverwerking p 16

Literatuuropgave p 17

Praktisch:

Doelgroep

Het educatief project rond Manilla werd uitgewerkt voor een klas uit de derde graad lager onderwijs.

Duur

De leerkracht kan zelf beslissen hoeveel tijd ze steekt in deze les.

Minimumversie: 100 minuten. Dan speel je enkel het bordspel zelf.

Maximumversie: 200 minuten. In deze versie wordt de minimumversie uitgebreid met een voorbereidingsles en verwerkingsles.

Voorstelling van het thema

Het pakket rond Manilla biedt leerlingen en hun leerkrachten de mogelijkheid om het in de lessen wereldoriëntatie eens over een andere boeg te gooien.

De bedoeling van dit pakket is dat er gewerkt wordt aan kennis en vaardigheden die leerlingen nodig hebben i.v.m. de stad: historisch besef, kaartoriëntatie, functies van een hoofdstad, milieuproblematiek, transport, bewoners, ...

De lessen rond Manilla worden op een speelse manier aangeboden. De kinderen werken in kleine groepjes en vertrekken vanuit een centraal spelbord: een stadsplan van Manilla waarop ze zich met verschillende voertuigen kunnen verplaatsen. In hoekenwerk kunnen ze de verschillende aspecten van de stad zelfstandig uitspitten.

Algemene doelstellingen

Leerplandoelen

De leerlingen:

- kunnen gebruik maken van een legende.
- kunnen plaatsen en gebeurtenissen waarmee ze kennismaken op een passende kaart opzoeken.
- kunnen zich oriënteren op de plattegrond van Manilla.
- benaderen mensen van andere culturen met respect, interesse en openheid.
- kunnen begrippen als wijk, deelgemeente, stad, land en continent correct gebruiken.

Doelstellingen

- kunnen onterechte veralgemeningen over een stad in het Zuiden doorprikken.
- kunnen op eigen niveau consumptiegedrag en comfort kritisch bevragen.
- beseffen dat sommige mensen een andere levenswijze hebben.
- kunnen met voorbeelden aantonen dat er steeds meer onderlinge afhankelijkheid is tussen alle landen.

Eindtermen

De leerlingen

WO 4.4. kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

WO 4.8. kunnen illustreren dat verschillende sociale en culturele groepen verschillende waarden en normen bezitten.

WO 6.2. kunnen in een praktische toepassingssituaties op een gepaste kaart en op de globe de evenaar, de polen, de oceanen, de landen van de Europese unie en de werelddelen opzoeken en aanwijzen.

WO 6.3 bis kunnen begrippen zoals wijk, gehucht, dorp, deelgemeente, fusiegemeente, stad, provincie, gemeenschap, land en continent in een juiste context gebruiken.

WO 6.9. kunnen aspecten van het dagelijkse leven in een land van een ander cultuurgebied vergelijken met het eigen leven.

MU 3.4. kunnen spelvormen in een sociale en maatschappelijke context hanteren.

MU 6.5. kunnen respect betonen voor uitingen van leeftijdsgenoten behorend tot de eigen en andere culturen.

Vorbereidende les

Doelstellingen

De leerlingen kunnen de behandelde begrippen aan elkaar uitleggen.

De leerlingen kunnen de behandelde begrippen vlot gebruiken tijdens het spel.

Eindtermen

NED. 2.3 en 2.6

Tijd

50 minuten

Materiaal

Woordkaarten

Computer met internet- aansluiting

Pen

Papier

Boeken, kaarten, atlanten over de Filippijnen

Klasopstelling

Eilandjes

Werkvorm

Groepswork

In het spel zullen de leerlingen heel wat nieuwe woorden tegenkomen.

Om het spel vlot te laten verlopen, zoeken ze die op voorhand op.

Ze gaan als volgt te werk:

- De kinderen worden ingedeeld in 7 groepjes. Elk groepje krijgt een opdrachtenkaart waarop een begrip staat dat ze moeten verklaren. Mogelijke bronnen om te zoeken zijn het internet, boeken, ...
- Daarna stelt elk groepje zijn woord op een leuke manier voor zodat alle
- leerlingen het woord begrijpen.

De woorden zijn:

- banka
- jeepney
- tricycle
- Metro Manila
- Tagalog
- Filippijnse peso
- de Filippijnen (ligging, aantal eilanden, uurverschil met België, hoeveel talen worden er gesproken)

Manilla: een stad uit de duizend

Doelstellingen

De leerlingen kunnen zelfstandig een opdracht verwerken.

De leerlingen kunnen zich oriënteren op een stadsplan.

De leerlingen kunnen een eenvoudige weg uitstippelen tussen twee vooraf bepaalde punten.

De leerlingen kunnen afspraken naleven.

De leerlingen leren Manilla kennen in haar verschillende aspecten.

De leerlingen stellen hun beeld over een stad in het Zuiden bij.

Eindtermen

WO 6.15, 6.16, 5.3, 3.4, 3.5, 2.8,
leren leren: 2, 3, 4, 5, 6

Tijd

100 minuten

Te kopiëren

Een leerlingenboekje voor elke groep

Materiaal

Spelbord

Vervoerskaarten

Tv en DVD-speler

Cd-speler

Pionnen

Opdrachtenkaarten

Computer met internetverbinding

(Per opdracht zie verder)

Klasopstelling

Hoekenwerk

Werkvorm

In groepen van 3 of 4

Het spel klaarzetten

Leg het spelbord op een centrale plaats, zodat de leerlingen er allemaal rond kunnen staan. Dit kan op de grond of op een tafel.

Leg de kans- of pechkaarten alvast op het spelbord.

Leg de startkaarten binnen handbereik.

Leg de opdrachten met bijhorende materialen (zie controlelijst) elk op een aparte tafel. Voorzie 4 stoelen per tafel.

Zet de dvd-speler op een plaats die zo weinig mogelijk stoort.

Zet de computer met internetaansluiting alvast aan op de website www.alfavzw.be/fillippijnenkoffer (met 2 l'en). (als het mogelijk is, laat dan elk kind aan een aparte computer zitten).

Verdeel de kinderen in groepjes van 3 of 4. Ieder krijgt een rol:

- 1 iemand is materiaalmeester: deze mag rondlopen in de klas, hij/zij zorgt dat de opdracht na het spel weer opgeruimd is.
- 1 of 2 personen zijn voorlezer.
- 1 iemand is verslaggever: deze noteert de antwoorden van de groep in het logboek.

Kopieer voor elk groepje een leerlingenboekje.

Verdeel de vervoerskaarten. Elk groepje krijgt 14 vervoerskaarten.

Manilla: een stad uit de duizend

De speluitleg

Het spel vertrekt van een centraal spelbord dat eigenlijk een grondplan van Manilla is, met alle wijken en deelgemeenten.

Het parcours dat afgelegd wordt, is aangeduid met 4 verschillende soorten lijnen: blauw, geel, rood en groen. Over elke lijn mag een bepaald soort voertuig rijden: een banka (boot), een metro, een trycicle en een jeepney (bus).

De bedoeling is dat de leerlingen met zo weinig mogelijk voertuigen naar zo veel mogelijk opdrachten gaan.

Elke groep trekt een startkaart en zet zijn pion op het overeenstemmende vakje op het spelbord. Deze opdracht voeren ze eerst uit.

Daarna zetten ze hun vervoerskaarten in om de volgende opdrachten te bereiken. Wanneer ze op een opdracht komen, voeren ze deze in hun groepje uit.

Bij elke opdracht horen een doe-kaart en één of meerdere bronnenkaarten in de vorm van een spel. Het is de bedoeling dat de leerlingen deze stap voor stap afwerken.

Als de opdracht uitgevoerd is, kunnen de leerlingen deze met de verbeter sleutel controleren.

Achteraf vullen ze het leerlingenboekje in en laten dit controleren door de leerkracht. Pas na goedkeuring mogen ze verder spelen.

Er kunnen nooit twee groepjes samen aan dezelfde opdracht werken.

Na 100 minuten stopt het spel. Wie de meeste opdrachten zo goed mogelijk gedaan heeft en de meeste vervoerskaartjes over heeft, is gewonnen.

Speciale vakjes:

Opdracht 4: *Achter iedere deur die ik opendoe.* Bij deze opdracht leren de leerlingen kinderen uit de verschillende sociale klassen van Manilla kennen. Telkens wanneer de leerlingen op het spelbord op een deur komen, leren zij een ander kind kennen. Als ze bij de tafel komen waar de opdracht is opgesteld, zoeken ze het verhaal dat bij de deur hoort. Ze lezen of luisteren naar het verhaal van 1 kind en gaan dan door.

Opdracht 7 en 7 bis: *Uit het leven gegrepen, Radio Filipinas.* Bij deze opdracht horen twee filmfragmenten. De leerlingen die op opdracht 7 komen bekijken het filmfragment 1 'verkeersdrukte'. De leerlingen die op opdracht 7 bis komen bekijken het filmfragment 2 'Naar de bioscoop'.

Een vakje met een vraagteken houdt een kans of pech in. De leerlingen die op een van deze vakjes komen, trekken een kans- of pechkaartje en voeren uit wat erop staat.

Doelstellingen

De leerlingen leren dat Manilla erg gegroeid is in de loop van de geschiedenis.

De leerlingen leren oorzaken en gevolgen van sterke uitbreiding van een stad in een derdewereldland kennen.

De leerlingen leren over functies van een stad.

De leerlingen kunnen kaarten uit verschillende jaren herkennen en interpreteren.

Eindtermen

WO 4.3, 4.4, 4.8, 4.11, 4.12, 5.3, 5.8, 5.9, , 6.3 bis, 6.7, 6.10, 6.11,

Materiaal

Leerlingenboekje

Doekaart "Manilla toen en nu" puzzel Manilla toen en nu: houten bord en doos met puzzelstukken

Gemeentekaarten

Verbetersleutel

Opdracht 1: Manilla toen en nu

Wat er op de doe-kaart staat :

In de loop der jaren is Manilla heel erg veranderd. Van een kleine militaire vesting, werd het een miljoenenstad. Probeer Manilla aan de hand van de puzzel in verschillende stappen terug op te bouwen.

Bron: gemeentekaarten en puzzel

Stap 1:

Spelregels:

- Verdeel de gemeentekaarten onder alle spelers.
- Zoek de puzzelstukken die bij jouw gemeente horen.
- De speler die het kaartje "Manila" heeft, is eerst aan de beurt en leest de tekst.
- De spelers met gele puzzelstukken komen daarna aan de beurt.
- Als alle gele stukken afgelegd zijn, komen de rode puzzelstukken aan de beurt.
- Leg je puzzelstuk op de juiste plaats en lees de tekst voor.
- De speler die het eerst alle stukken afgelegd heeft, is gewonnen.

Stap 2:

Neem de verbetersleutel en controleer of alle puzzelstukken op de juiste plaats liggen.

Stap 3:

Vul je leerlingenboekje in.

Achtergrondinfo

Manilla is in de loop der jaren ingrijpend veranderd. Het werd gesticht in 1571 als een Spaanse kolonie en werd Maynila genoemd. Het stadsdeel groeide, samen met vier andere steden in de buurt. Van 1948 tot 1976 verloor Manilla zijn status als hoofdstad van de Filippijnen aan een andere stad: Quezon city. In 1975 werden Quezon city, Manila, Pasig en Kalookan samen met nog 13 andere gemeenten samengevoegd tot wat nu Metro Manilla heet.

Doelstellingen:

De leerlingen kunnen België en de Filippijnen aanduiden op de wereldkaart.

De leerlingen kunnen Brussel en Manilla aanduiden als hoofdsteden.

De leerlingen leren verschillen en gelijkenissen tussen beide landen kennen.

De leerlingen kunnen op een efficiënte manier gebruik maken van de legende van een kaart.

Eindtermen

WO 6.7, 6.2, 6.3, 6.3 bis, 6.9,6.11,

WI 1.4, 1.17, 2.4, 2.8, , 4.2, 5.2, 5.4

Materiaal

Invulwoordjes in envelop

Invul-wereldkaart

Doe-kaart "Op naar de Filippijnen"

Leerlingenboekje

Verbetersleutel

Opdracht 2: Op naar de Filippijnen

Wat er op de doe-kaart staat:

Is de Filippijnen een groot land, vergeleken met België? Is er veel verschil tussen de 2 landen in aantal inwoners, oppervlakte, ...? Ontdek het nu in deze opdracht!

Bronnen: invul-wereldkaart (uit de kist)
Atlas en andere boeken
Computer met internet

Stap 1: Leg de wereldkaart in het midden, zodat iedereen ze goed kan zien.

Stap 2:

- Vul de kaart aan door de woorden uit de envelop bij de juiste tekst te plakken.
- Misschien weet je nog wel enkele dingen van in de voorbereidende les?
- Raadpleeg een atlas, wat andere boeken of het internet.
- Kijk na met de verbetersleutel.

Stap 3: Vul het leerlingenboekje in.

Opdracht 3 : From Brussels to Manila

Wat er op de doe-kaart staat:

Ben je al eens in Brussel geweest? Of in een de hoofdstad van een ander land?
Denk je dat je het verschil kan zien tussen foto's uit Brussel of uit Manilla?
Probeer maar eens...

Bron: stapel memory kaarten.

Stap1: speel het memoryspel

Spelregels:

- *Leg alle kaarten door elkaar met de foto naar beneden.*
- *Draai om de beurt 2 kaarten om.*
- *De bedoeling is dat je 2 kaarten met dezelfde situatie, één uit Brussel en één uit Manilla, samen om-draait. Als je een paar hebt, mag je dat voor jezelf houden.*
- *Speel tot alle kaarten op zijn.*
- *Wie de meeste paren verzameld heeft, is gewonnen.*

Stap 2:

Leg alle kaarten van Manilla op een stapel en alle kaarten van Brussel op een andere stapel.
Kijk na met de verbeter sleutel.

Stap 3: vul het leerlingenboekje in.

Achtergrondinfo:

Zowel Brussel als Manilla hebben verschillende gezichten. Arm en rijk leven er door en naast elkaar. We zochten gelijkaardige beelden uit de twee steden. Op deze manier zullen de leerlingen inzien dat steden verschillen en gelijkenissen vertonen.

Doelstellingen

De leerlingen zien verschillen en gelijkenissen tussen mensen hier en elders in de wereld.

De leerlingen zien in dat Manilla vele gezichten heeft.

De leerlingen zien in dat zowel Brussel als Manilla positieve en negatieve kanten hebben.

De leerlingen leren dat in het zuiden ook grote steden bestaan

De leerlingen stellen hun beeld over het zuiden bij.

De leerlingen leren het verschil tussen arm en rijkstad en platteland.

Eindtermen

WO: 6.9, 1.9

Materiaal

Memoryspel

Leerlingenboekje

Doe-kaart "From Brussels to Manila"

Verbetersleutel

Doelstellingen

De leerlingen zijn zich bewust van de verscheidenheid aan mensen die in Manilla wonen.

De leerlingen leren dat ook in landen in het Zuiden een kloof tussen arm en rijk bestaat.

Eindtermen

MU 6.5

Materiaal

Leerlingenboekje

DVD 'Wie woont er achter deze deur?'

Tekst over Jerry

Cd over Reinah

Meeleesteksten over Reinah

Doekaart 'Achter iedere deur die ik opendoe'

Opdracht 4: Achter iedere deur die ik opendoe

Wat er op de doe-kaart staat:

Manilla heeft 14 miljoen inwoners. Sommigen zijn rijk, anderen zijn arm. Achter elke deur ontdek je iemand met een heel andere manier van leven.

Bron: DVD, brief of CD

Stap 1: Op welke deur ben je terechtgekomen?

Lees een tekst of bekijk de DVD.

Deur 1: bekijk DVDfragment 1

Deur 2: luister naar de cd en lees de brief van Reinah mee

Deur 3: bekijk DVDfragment 2

Deur 4: lees het verhaal van Jerry

Deur 5: bekijk DVDfragment 3

Stap 2: Vul het leerlingenboekje in

Achtergrondinfo:

Manilla is een stad van tegengestelden: rijk en arm wonen er naast en door elkaar. Er bestaat een superrijke bovenklasse en een groot proletariaat, waar zelfs de middenklasse in versmolten is. De leerlingen maken kennis met deze verscheidenheid aan mensen .

Doelstellingen

De leerlingen kunnen aantonen dat te veel afval tot problemen leidt.

De leerlingen trekken parallellen tussen afvalbeheer hier en elders in de wereld.

De leerlingen leren bewuster omgaan met afval.

De leerlingen leren over mensen en hun manier van overleven.

Eindtermen

WO 1.19, 1.14, 1.18, 4.4, 1.4, 1.9, 1.11, , 1.12, , 4.3, 4.15, 6.3 bis

Materiaal

Afvalpiramide

Leerlingenboekje

Doe-kaart "Smokey Mountain"

Opdracht 5: Smokey Mountain

Wat er op de doe-kaart staat:

De 14 miljoen inwoners van Manilla produceren 810 ton afval per dag. Al dat afval komt niet gesorteerd op een grote stortplaats terecht in de deelgemeente Payatas. In deze opdracht ontdek je welke problemen daarmee gepaard gaan.

Bron: afvalpiramide

Stap 1:

Bekijk alle informatie over afvalverwerking in Manilla.

Lees de teksten en bekijk de foto's.

Open de vuilbak.

Stap 2: Vul het leerlingenboekje in

Achtergrondinfo:

Manilla heeft een gigantisch afvalprobleem. Dagelijks wordt er door de 14 miljoen inwoners 810 ton afval geproduceerd. Dit afval komt terecht op de stortplaats in Payatas, ook wel de tweede 'Smokey Mountain' genoemd. Op de vuilnisbelt wonen ook mensen: de *scavengers*, die leven van het sorteren van het vuilnis. De regering belooft al jaren de problematiek aan te pakken, maar houdt haar belofte niet. In 2000 gebeurde er daarom opnieuw een ramp waarbij de berg instortte en vele duizenden slachtoffers vielen.

Doelstellingen

De leerlingen leren de verschillende voertuigen van Manilla kennen.

De leerlingen zien in dat vervoer belangrijk is, hier en in de Filippijnen.

De leerlingen leren de gevolgen van te veel vervoer kennen.

De leerlingen kunnen parallel trekken tussen verkeersoverlast hier en verkeersoverlast in Manilla.

De leerlingen kunnen aangeven waarom het ene voertuig milieuvriendelijker is dan het andere.

eindtermen

WO 6.15, 6.16, 6.9, 4.4, 4.8

Materiaal

Leerlingenboekje

kwartetspel

Doe-kaart 'Snel, sneller, snelst'

Opdracht 6: Snel, sneller, snelst

Wat er op de doe-kaart staat:

Je kan je in Manilla net zoals in België op verschillende manieren verplaatsen.

Te voet gaan is niet in de mode, maar elk ander voertuig kan op de goedkeuring van de Filippino rekenen.

Bron: Kwartetspel

Stap 1. Speel het kwartetspel.

Spelregels:

- *Verdeel de kaarten onder de spelers.*
- *Elke speler bekijkt zijn/haar kaarten*
- *Maak reeksen van 4 bij elkaar horende kaarten door aan elkaar de nodige kaarten te vragen.*
Bijvoorbeeld: Jan vraagt aan Mieke: "Heb jij van de bus het aantal personen dat meekan?". Als Mieke die kaart heeft, geeft ze die aan Jan. In de volgende beurt kan Jan een andere kaart vragen.
- *Als je vier kaarten van dezelfde reeks hebt, mag je deze reeks afleggen. Degene die de meeste reeksen verzameld heeft, is de winnaar.*

Stap 2. Vul het leerlingenboekje in.

Achtergrondinfo:

De 14 miljoen inwoners van Manilla brengen net als wij dagelijks vele uren in de file door.

Doelstellingen

De leerlingen kunnen zich een beeld vormen over Manilla.
De leerlingen kunnen gelijkenissen en verschillen tussen Manilla en - de voor hen best bekende - andere stad benoemen.

eindtermen:

MU 1.1, 1.3, 5.1, 5.2, 5.3, 5.5, 6.5

WO 6.15, 6.9, , 6.3 bis, 5.10, 5.9, 4.12, 4.1, 4.3, 4.4, 4.8, 1.9

Materiaal

DVD-speler en TV

DVD "opdracht 7 en 7 bis: Uit het leven gegrepen: Radio Filipinas"

Doe-kaart 7 "Uit het leven gegrepen: Radio Filipinas"

Opdracht 7: Uit het leven gegrepen: Radio Filipinas

Wat er op de doe-kaart staat:

Ben je ooit in Manilla geweest? Geen probleem, de vliegende reporter van Man Bijt Hond brengt de hoofdstad van de Filippijnen via Radio Filipinas een beetje dichterbij.

Bron: DVD

Stap 1

Ben je op nummer 7 beland?

Bekijk dan DVD-fragment 1: Verkeersdrukke.

Ben je op nummer 7 bis beland? Bekijk dan DVD-fragment 2: Naar de bioscoop.

Stap 2

Bij deze opdracht hoort geen invulblaadje uit het leerlingenboekje.

Doelstellingen

De leerlingen toetsen hun kennis over de Filippijnen.

eindtermen:

Leren leren 1, 2, 3, 4, 5, 6

Materiaal

Computer met internetaansluiting

Doekaart 'www.alfavzw.be/fillippijnenkoffer.

Opdracht 8: www.alfavzw.be/fillippijnenkoffer (facultatief)

Wat er op de doe-kaart staat:

Wat weten jullie al over de Filippijnen? Probeer de spelletjes op de website eens uit. Je zal er versteld van staan hoeveel je al weet.

Bron: website

Stap1

Surf naar www.alfavzw.be/fillippijnenkoffer (pas op! fillippijnenkoffer met 2 L'n)

Bezoek alle hits.

Stap 2:

Bij deze opdracht hoort geen invulblaadje in het leerlingenboekje

Achtergrondinfo:

Deze website werd ontwikkeld als verwerking bij het lespakket 'Mabuhay Filipinas'. Het is een soort kwis over de opgedane kennis rond de Filippijnen.

Doelstellingen

De leerlingen kunnen de leerstof creatief en op hun niveau verwerken.

De leerlingen gebruiken de opgedane kennis om anderen te informeren.

Eindtermen

NE 4.4, 4.7
WO 3.1, 3.2, 3.3,

Materiaal

Grote bladen papier
doekaarten: een krant
maken
Stiften, kleurpotloden,
...
Computer (facultatief)
Lijm
Digitaal fotoestel
Dictafoon
Pen en papier
Informatie

Werkvorm

Groepswerk

Tijd

75 minuten

Naverwerking

Wat er op de doe-kaart staat:

(25 minuten)

Beslis over welk deel van het spel je liefst een artikel zou schrijven.

Herlees de bron nog eens grondig.

Bedenk een spannende gebeurtenis die zich kan afspelen in Manilla en te maken heeft met je bron.

Bespreek met je groep in welke vorm je het artikel gaat schrijven:

wordt het een tekst, een stripverhaal, een tekening, een artikel met foto's of tekeningen?

Leg al het materiaal dat jullie nodig hebben, klaar.

(25 minuten)

Werk jullie idee uit als een krant die je achteraf voor de andere klassen ergens centraal ophangt.

Hoe schrijf je een artikel voor de krant? Zie achterkant!

Spreek af wie wat gaat doen.

(5 minuten)

Stel jullie artikel alvast voor aan de andere leerlingen van je klas.

Literatuuropgave

De slimme gids. *De grote reis. Kennisgebieden in samenhang.* Zoekboek, Reisgids, Logboek, Leesboek 7 A. Malmberg. Den Haag, 2000.

<http://www.nationmaster.com/encyclopedia/Metro-Manila>

<http://www.rose-hulman.edu/~delacova/intramuros.htm>

<http://www.serd.ait.ac.th/ump/Microsoft%20Word%20-%20P036.pdf>

Spel gebaseerd op: *Scotland Yard*. Bordspel. Ravensburger.

Een productie van

Alfa vzw
Koning Albertstraat 15
2300 Turnhout

Uitwerking
Erika Op de Beeck

Lay-out
Myriam De Houwer

2007

Limburg
 Stationstraat 131
 3570 Alken
 011/31 32 11
www.Djapo.be

Antwerpen
 Leading NGO
 Koning Albertstraat 15
 2300 Turnhout
 014/41 94 39
www.alfavzw.be

Oost-Vlaanderen
 Axelvaardekensstraat 14
 9185 Wachtebeke
 09/345 76 59
www.Djapo.be

www.wereldwegwijzers.be

NOë wordt ondersteund door DGOS
 Kleur Bekennen en Dynamo 2 ondersteunen graag je projecten op school